

AGGRESJON.

Aggresjon er et begrep som er en teoretisk konstruksjon, uten biologisk bakgrunn. Begrepet aggresjon omfatter et utall av atferder hos både dyr og mennesker. Av den grunn mener en del fagfolk at aggresjon er et meningsløst begrep, begrepet blir for omfattende. Det har også vært problematisk å vise nøyaktig til de stimuli eller stimulerings situasjoner som med stor grad av sannsynlighet alltid utløser aggresjon hos mennesker, men hos mange dyrearter er det annerledes. Hos stingsild vil synet av synet av en modell som ligner en stingsildhann, utløse aggresjon. Mye tyder på at smerte, hindring av påbegynt handling og frustrasjon kan føre til aggresjon hos dyr og mennesker. Med alle dets begrensinger er begrepet aggresjon likefullt nyttig både innenfor etologien og psykologien.

Blant etologer defineres aggresjon som en sekvens av en handling som har som primær hensikt å skade et annet individ eller gjenstand. Maskulin seksualitet, angrep, byttedreping og forsvar er de 4 vanlige aggresjonstyper man ser hos dyr. Kategoriseringen av aggresjon er blitt slik fordi det er forskjellige ytre stimuli/situasjoner som fremkaller dem, og fordi det er forskjellige nervemekanismer involvert i den aggressive atferden. Den ovennevnte etologiske inndeling av aggresjon brukes ikke på mennesker. Andre "fagtradisjoner" skiller mellom syv forskjellige typer av aggressiv atferd. Det er; hann-hann aggresjon, predasjon (byttefangst), irritabel aggresjon, fryktindusert aggresjon (herunder smerteindusert aggresjon), instrumentell aggresjon (aggresjonen benyttes for å oppnå noe), morsaggresjon (beskyttelsesaggresjon) og territorieaggresjon.

En anvendt definisjon av aggresjon er: Atferd som påfører andre skade eller har til hensikt å påføre andre skade, psykisk eller fysisk. La oss ikke dvele for lenge med definisjonsproblemet, men dersom man skader en annen uten å ville det, eller vil skade en annen uten å klare det, er man da aggressiv? Er det forskjell for en stor hundrase å jage et byttedyr (en katt) og det å jage en miniatyrhund? For mange hundeeiere er det det! Hensikten til dyrs og menneskers atferd kan man ikke alltid være sikker på, og selvsagt kan man ikke, etter min mening, kalle åpenbare tilfeldige skader eller ulykker for aggresjon. Det å ville skade en annen må være noe annet!

Forsvarsaggresjon er all aggresjon som fremkalles av trussel, og den kan inneholde raske angrep både hos dyr og mennesker, til tross for det, er det en annen atferdsform enn den truende og angripende aggresjon. Individets forsvarsmekanismer er høyst sannsynlig en konsekvens av dets utvikling og erfaringer. Maskulin seksualitet, angrep, byttedreping og forsvar anses som fikserte handlingsmønstre og følgelig artstypisk atferd. Med det menes ikke at atferdene er uforanderlige fordi all erfaring viser en stor individuell variasjon jo høyere opp en kommer på utviklingsaksen.

Kommunikasjon mellom hunder blir ofte misforstått og for ofte blir enkelte hunder "stemplett" som aggressive, nærmest som om aggresjon er en "tilstand" hos individet. Hunder knurrer til andre hunder av ulike årsaker. Er den knurrende hunden aggressiv eller har den ingen andre måter å be den andre om å gå vekk? Alle hunder trives ikke alltid like godt tett innpå hverandre, alle mennesker omgås ikke alltid like greit heller! Om "kjemien" ikke stemmer av ulike årsaker, skal man ikke da kunne be om litt "luft" uten å oppfattes som aggressiv? Den knurrende kan jo være usikker, ha en dårlig dag eller være livredd! De ordene man velger for å beskrive en problemstilling som man foreløpig har mangelfull kunnskap om, påvirker synet på problemstillingen! Aggresjon og årsakene til den er en slik problemstilling!

Hunden knurrer, fillebikkje tenker mange, eller kanskje "født" aggressiv? Har du feber, er ikke det en sikker målemetode for å si hva som feiler deg, hva som er årsaken til feberen. Man kan ha langt framskreden kreft og være feberfri! En kan ha 40 i feber om mandagen, som skyldes influensa, og likevel være helt frisk om onsdagen! På samme måte sier knurring lite om årsak til knurringen!

Rovdyrs angrep på byttedyr (predasjon) styres ikke av de samme indre kroppslige tilstander og består av andre atferder enn den aggresjon og konflikter som vises mellom individer av samme art. Det er vanlig, blant lekfolk i det minste, å forbinde aggresjon med følelsen "sinne", en ulv på jakt er neppe "sint", kanskje bare sulten? Med andre ord: En hund som jager en katt må ikke nødvendigvis "stemples" som aggressiv, den jakter. Samme hund kan jage en betydelig mindre hund av samme årsak. Det blir straks mer problematisk!

Den norske anatomen, Kaada, har forsøkt å skille mellom nervemekanismer for forsvar, flukt og angrep. Trolig er det egne mekanismer for disse typer atferd samtidig som de kan ha en del felles. Skal man redusere aggressiv atferd hos et individ, må man skaffe seg best mulig oversikt over de situasjonene det skjer i og hvilke erfaringen hunden har så langt i livet.

Det oppstår fra tid til annen aggresjon mellom individer på grunn av mangelfull kommunikasjon, individene misforstår hverandre. Mange hunder gir en rekke beskjeder om at de trenger mer avstand (f. eks. ved å knurre), men nei, folk klenger seg på dem og til slutt kan de bli så redde for livet sitt at eneste utvei hunden "ser" er å bite. Det skjer dessverre med hunder som står bundet og ikke har fluktmuligheter. Knurringen tar ikke alltid folk alvorlig og fortsetter å klappe på hundens hode til det er for sent. Enkelte hunder er blitt straffet, tatt fra sitt naturlige språk, når de knurrer på mennesker eller andre hunder. Slike hunder kan ha erfart at det er best "å hoppe over" knurringen og bite direkte.

Det finnes et utall med aggressive hunder og en rekke årsaker til at de er blitt slik. Vi har vel alle hørt om den hvalpen som ble angrepet av leonbergeren eller var det schæferen i oppveksten, til tross for at den underkastet seg? Etter kjønnsmodningen ble den selv aggressiv mot andre hunder.

Har en hund erfart at det å underkaste seg ikke fungerer, er det naturlig å prøve og feile seg frem til en annen atferd som fungerer bedre. Det kan være å angripe først.

Det har vært vanlig å se på aggresjon i sammenheng med testosteronnivå og dominans. Den som er mest dominant vil få fortrinn i konfliktsituasjoner, og individet kan sette fysisk makt bak kravene. Forsøk viser at jo høyere man kommer på en rangstige jo høyere er testosteronnivået. Det ene påvirker åpenbart det andre. Det er slik at de sosiale erfaringer individet gjør påvirker hormonnivået. Ved et forsøk ble en aggressiv hannape satt inn i en annen veletablert gruppe av hanner. Denne nykommeren mottok ganske hurtig mye bank fra de andre. To timer etter viste testosteronnivået mye lavere verdier. Hele ni uker etter hendelsen hadde den aggressive hannapen lavere testosteronnivå. Flere slike forsøk viser det samme, og konklusjonen kan være at sosiale erfaringer påvirker de indre nevrofysiologiske prosessene. Kanskje er det slik at det høye testosteronnivået hos lederdyrene skyldes mangelen på stress, når individet synker på rangstigen øker stresset og testosteronnivået synker. Det er iallfall ikke bare genetiske stabile produksjonsprosesser som fører til individets testosteronnivå og typer atferd.

Det er bevist, gjennom selektiv avl på mus og hunder, at det er genetiske faktorer som påvirker aggresjonsnivået. Aggressive dyr ble paret med hverandre og ikke-aggressive dyr med hverandre.

Det var forskjell med henblikk på aggresjon mellom de to linjene, men dersom man lot mus fra den "aggressive-linjen" vokse opp hos den ikke "aggressive-linjen" sank aggresjonen hos dem. Miljøet er altså også viktig for utvikling av aggresjon. Dette eksemplet illustrerer tydelig at aggressiv atferd ikke bare "handler" om arv eller miljø, men om arv og miljø.

Det finnes en rekke kamphunder og vakthunder som gjennom århundrer har blitt avlet frem til å vise aggresjon meget lett. I tillegg har noen av dem ingen bitthemninger, de holder fast til offeret er dødt. Slike raser blir rene "mordvåpenet" hos ukyndige eiere. Dessverre er det slik av og til at selv kyndige eiere ikke makter dem. Planlagt langsiktig avl kan bedre på dette.

Dersom man gir en alphadyret i en hønseflokk støt hver gang den hakker på andre dyr, vil hakkingen reduseres og alphadyret vil i løpet av 40 minutter ha sunket flere hakk på rangstigen. Flere forsøk har vist at dersom dyr straffes når de viser aggresjon, og dyret ikke kan bringe straffen til opphør, så avtar aggresjonen. Får dyret belønning når det viser aggresjon da øker aggresjonen.

Det er ikke er uproblematisk å generalisere forsøk og resultater som gjort med en dyreart over til en annen. Det er forsøk som tyder på at dyr må ha erfaring i å slåss før det reagerer aggressivt når de opplever smerte. En sannsynlig forklaring er at dyr som reagerer med aggresjon når de føler smerte, har erfart at aggresjonen fører til at smerten opphører. Forsøk av denne kategori er nesten alltid utført i laboratorier, og muligheten er stor for at de samme dyrene heller ville ha valgt å flykte om muligheten tillot det. Det ville også spilt en rolle om individet var på "hjemmebane" eller på "fremmed gress" når smerten ble påført. Det vil sannsynligvis lettere føre til flukt på "bortebane"!

I tillegg så vil kjente individer som for eksempel moren neppe bli svart med aggresjon etter at hun påført avkommet smerte på samme måter som om en kullsøsken eller fremmed hadde gjort det. Med andre ord det er problematisk å hevde at smerteindusert aggresjon er noe instinktivt, reflekslignende reaksjon. At smerte kan føre til aggresjon er velkjent, og dette må man huske på dersom en grei hund relativt plutselig viser hyppig aggresjon. Tannverk kan være årsaken. En veterinær kan finne ut om hunden har tannskader. Man regner med at 10% av ettårige hunder har tannskader og 50% av femåringene.

Det er selvsagt mange prosesser som ligger mellom den atferd som til enhver tid vises og genenes egenskaper. De genetiske forskjeller kan påvirke aggressive tendenser på mange forskjellige måter. Vi kan tenke oss at en gruppes genetiske sammensetning er slik at gruppen er mer aktiv, noe som kan føre til flere konflikter, hvilket igjen kan føre til flere aggressive handlinger. Med andre ord; aktivitetsnivået er genetisk betinget og en konsekvens av det høye aktivitetsnivået kan være mer aggresjon. Aggresjonsnivået og aggresjonsformene kan i dette eksempelet være tillært. Hunder med høyt aktivitetsnivå vil oppføre seg slik at det oppstår flere konflikter og erfare at konfliktene løses "best" med aggressive handlinger!

Av andre interessante teorier kan nevnes "frustrasjon og aggresjonshypotesen". Tanken er at når en igangsatt handlingskjede mot et bestemt mål hindres, vil det føre til aggresjon. Jo sterkere den avbrutte handlingen var motivert, jo sterkere blir den aggressive handlingen. Tar man maten fra en sulten hund, skal man forvente mer aggresjon enn om man tar maten fra en mett hund! At all frustrasjon nødvendigvis vil føre til aggresjon eller at all aggresjon skyldes frustrasjon, kan umulig være korrekt, men samtidig kan nok denne forklaringsmodellen være grei nok i noen sammenhenger.

Etologen, Konrad Lorenz, hevdet at aggresjon er et instinkt. Aggresjonen kan utløses ved et nøkkel stimuli eller når det indre "trykket" ble stort nok uten ytre påvirkninger. Han hevdet at selv uten ytre stimuleringer ville dyr vise aggresjon etter en tid. Følgende eksempel støtter teorien om at aggresjon er et instinkt: En Muscovy-andemor vil komme en stokkandunge til unnsetning dersom hun hører ungens mishagsytringer. Denne lyden er lik de hennes egne unger gir fra seg i samme situasjon. Når Muscovy-moren ser stokkandungen, hakker hun løs på den. Hun reagerer instinktivt på ungens mishagslyder med å komme til unnsetning, og aggressivt på stokkandungens fremmede farger. Når Konrad Lorenz hevdet at aggresjon er utløp for et instinkt, forklarer han det med at i sentralnervesystemet finnes en energimengde som er beregnet på helt stereotype og arts-spesifikke handlinger og som lettest utløses av bestemte ytre nøkkel-stimuleringer. Han har også forklart hvordan slike instinkter kan hemmes, og hos mange dyrearter er det helt bestemte signaler og ritualer som sørger for å hindre andre individer å utøve aggressiv atferd. Hos hunder er det signaler som vende hodet bort, legge seg på rygg osv.

Det finnes også forskningsresultater som viser at aggresjon er knyttet til Y-kromosomet, og at dersom individet ligger mellom to hanner i livmoren, vil individet lettere ty til aggresjon senere i livet (Geert van Oortmerssen, Nederland). Aggresjonen er større hos den mannlige delen av befolkningen, bare se på hvem som sitter i fengsel på grunn av voldsbruk. Det kan jo skyldes at det er mer legitimt for menn å være voldelige enn for kvinner i vår kultur, men det kan også være en genetisk forklaring.

Hvorfor slåss din hund med fremmede hunder?

Til dette spørsmålet kan du få minst 3 gode svar.

- 1) *Hunden har erfart at aggresjon er formålstjenlig atferd i en rekke situasjoner.*
 - 2) *Hunden din har høyt testosteronnivå og det fører til at de lettere tyr til aggresjon. Hormonet gjør at sinnsstemningen til hunden er overømfintlig på trusselsignaler, hvilket medfører at den angriper på det minste trusselsignal. Samspillet mellom hormoner og ytre påvirkninger forklarer aggresjonen.*
 - 3) *Hunden forsvarer et revir, en flokk eller hevder dominans. Det er den funksjonell forklaringsmodellen. Man forklarer atferden utfra hvilken funksjon den kan ha.*
 - 4) *Aggresjonen er genetisk betinget. Dyret er "avlet" slik at lett tyr til aggresjon.*
- Dette representerer tre innfallsvinkler til problemet aggresjon. Selvsagt kan det være en kombinasjon av årsaker til en hunds aggresjon. Hunden kan være redd og samtidig ville forsvare et område. Det er en funksjonell og en hormonell (indre) forklaring til aggresjon. Spør man hvilken funksjon aggresjonen har, kan man selvsagt ikke svare med at den er lært eller at det skyldes for høyt testosteronnivå. Da kan svaret bli at hunden forsvarer eiendomsretten til en tisper. Vi vet i dag at aggresjon mellom hunder kan ha en rekke forskjellige årsaker som arv, hendelser før fødselen - testosteronbølgen som skyldes gjennom fosteret og avgjør hvordan individet som voksen skal reagere på testosteronmengden i blodet, tidlig læring, hormoner, frustrasjon, begrenset bevegelsesfrihet, stress, redusert sansefunksjon, sykdom, smerte, mangelfull ernæring, revirdrift og ikke minst hundeeieren. Selv innen et og samme kull er det store variasjoner av atferder i samme situasjon. Aggresjonsproblemet er større hos hannhunder enn hos tisper. Til tross for dette så lykkes unektelig noen hundeeiere uansett hvilken rase eller kjønn de får. Hvorfor er det slik, og hva kan eierne gjøre for at hunder velger "ikke-aggressive" væremåter? Enkelt sagt; unngå at aggresjon lønner seg!

Oppsummering.

Aggresjonen hunder viser skjer etter et "standarisert" eller fiksert og arvelig mønster. Arvelige faktorer har betydning for hundens aggresjon. Min erfaring er at rottweiler og akita inu hannhunder viser usedvanlig ofte aggresjon mot andre hannhunder. Andre kan selvsagt ikke kjenne seg igjen i "mine opplevelser"!

Individets læringshistorie har også betydning for hvor aggressivt og utagerende det skal bli. Blant annet Lagerspetz forskning fra 1964 har vist at læringsfaktorer, eller dyrets livserfaring, spiller også en avgjørende rolle for hvor aggressivt det skal bli.

Valget mellom forsvarsreaksjon eller angrepsreaksjon avhenger blant annet av motpartens størrelse og hvor konfrontasjonen utspiller seg. På hjemmebane kan et mindre individ vise angrepsaggresjon mot et større individ, det vil ikke skje på nøytral eller fremmed grunn.

Selv om genetikken spiller en stor rolle i spørsmålet; "arv eller miljø"?, blir svaret (ofte) arv og miljø! Nok en gang: La ikke din hund oppleve at aggressiv atferd lønner seg!